

L'ACRÒPOLIS D'ATENES

L'acròpolis era la part alta de les ciutats gregues, situada en un turó, que tenia un valor defensiu en cas d'atac i era el centre religiós en temps de pau. L'acròpolis d'Atenes va ser destruïda pels perses el 480 aC i Pèricles va impulsar-ne la reconstrucció amb la intenció que fos el símbol de la grandesa d'Atenes en el seu moment de màxim esplendor. Les obres, dirigides per Fídias, van allargar-se durant la resta del segle V aC, fins després de la mort de Pèricles i Fídias. El recinte estava tancat per una muralla, amb un sol accés monumental, els Propileus, que feien de porta i vestíbul. Al mig de tot el conjunt hi havia l'*Athená Prómachos*, o 'Atena defensora', una estàtua de bronze del mateix Fídias amb una alçada de més de deu metres. Quedava fora de la muralla un petit temple d'ordre jònic dedicat a *Athená Niké*, o 'Atena victòria'. Els dos temples principals de l'Acròpolis del segle V aC són el Partenó i l'Erectèon.

El Partenó

El Partenó és el temple més gran del conjunt. El nom és degut que era consagrat a *Athená Parthénos*, 'Atena verge', tal com de vegades s'invocava Atena perquè sempre va rebutjar el matrimoni i qualsevol unió sexual.

La seva estructura és la típica d'un temple grec, només que molt monumental. El *naos*, la cambra sagrada, és l'estança reservada a la divinitat, representada per la seva estàtua. El Partenó està dividit en tres naus per dues files de columnes i estava presidit per una enorme estàtua d'*Athená Parthénos*, feta de marfil i or. Al davant hi havia un vestíbul, *prònaos*, i al darrera, separat per una paret del *naos* i obert a la façana posterior, l'*opistòdomos*, que guardava el tresor de la deesa i el de l'Estat. Tot al voltant del temple hi ha uns esglaons per pujar a la plataforma on està situat (*estilòbat*) i una renglera de columnes. El material de construcció és el marbre, que no es va deixar nu, sinó que, com tots els temples grecs, es pintava de colors variats i llampants.

A l'Acròpolis es combinen els dos ordres arquitectònics grecs (sistemes decoratius utilitzats per a les columnes i les bigues que sostenien els sostres) que aleshores existien: el dòric i el jònic.

Molta de la iconografia del Partenó (els relleus que es troben als frisos i als frontons) està relacionada amb Atena.

Dels frontons no s'han conservat més que algunes figures, però es pot intentar reconstruir-los.

- El frontó davanter representava la disputa d'Atena i Posidó
- El frontó de la façana posterior representava el naixement d'Atena.

Els relleus dels frisos s'han conservat més bé. El Partenó tenia dos frisos diferents: un fris dòric a l'exterior que alternava tríglifs de decoració geomètrica amb mètopes figuratives, i un fris jònic a l'interior, continu i figuratiu.

- El fris exterior representava, entre altres temes, la lluita dels centaures amb els lapites, un poble de Grècia. Un dels lapites, Pirítous, va convidar els centaures al seu casament. Però, com que no estaven acostumats a beure vi, es van embriagar, fins a l'extrem que un d'ells va intentar violar la núvia. Això va provocar una forta baralla en la qual van morir molts d'un i altre bàndol. A la fi els lapites van vèncer i van expulsar els centaures de les seves terres. Els centaures eren uns éssers fantàstics, prototipus de salvatges no civilitzats.

- El fris interior té un tema més lligat a la ciutat i a la seva patrona: la processó de les Grans Panatenees. Un cop cada quatre anys, el dia de l'aniversari d'Atena se celebrava de manera extraordinària: una processó es dirigia cap a l'Acroòpolis per vestir l'estàtua que la deessa tenia a l'Erectèon amb un pèplum que quatre noies aristòcrates havien brodat per a la deessa.

L'Erectèon

L'Erectèon, al contrari que el Partenó, presenta una forma inusual en els temples grecs, ja que integra en un mateix edifici múltiples cultes lligats amb l'origen de la ciutat. Es compon de dos espais bàsics sense comunicació entre si, als quals s'entra per sengles pòrtics de columnes jòniques. Per una banda té un prònaos dedicat a *Athená Poliás*, 'Atena protectora de la ciutat'. L'altra part del temple (D) és formada per diverses cambres i té, a l'extrem oposat de l'entrada, un altre pòrtic sostigit per sis pilastres anomenades Cariàtides. Aquestes pilastres són molt famoses per la seva forma. Al costat del Pòrtic de les Cariàtides hi havia la suposada tomba de Cècrops, el mític primer rei d'Atenes.

El nom del temple prové d'un dels herois a qui s'hi retia culte, Erecteu. L'avi d'Erecteu, Erictoni, va néixer de la Terra quan el semen d'Hefest va caure mentre aquest déu intentava violar Atena. Erictoni va ser el successor del rei Cècrops. Quan el fill d'Erictoni, Pandíon, morí, el seu poder fou repartit entre els seus dos fills, Erecteu i Butes, de manera que Erecteu esdevingué el quart rei d'Atenes, i el seu germà, sacerdot d'Atena i Posidó.

Un viatger del segle II dC, Pausànias, que va escriure una guia turística de Grècia, esmenta els diferents cultes als quals estava dedicat aquest segon espai de l'Erectèon en el passatge següent:

Hi ha també un edifici anomenat Erectèon. Davant l'entrada té un altar de Zeus Suprem, on no se sol sacrificar cap víctima, ni, tot i oferir-hi pastissos, se sol emprar tampoc gens de vi. En entrar-hi hom troba diversos altars: un està consagrat a Posidó, en el qual hom sacrifica també a Erecteu per ordre d'un oracle; un altre, a l'heroi Butes, i el tercer a Hefest. Sobre els murs hi ha pintures que representen l'estirp dels Butades i –car l'edifici és doble– hi ha a dins aigua de mar en un pou. Això no és pas cap gran prodigi (n'hi ha també terra endins, entre altres Afrodísias, a la Cària). Però cal consignar aquest pou perquè fa una remor d'ones quan bufa el migjorn. A més, hom pot observar a la pedra la marca del trident. Es diu que són dos testimonis de la disputa de Posidó pel país. (Pausànias, Descripció de Grècia, XXVI, 5)